

kot pod drobnogledom. V groteski, sintezi tragičnega, komičnega in alogičnega sploh si je torej Jaki krčil pot dalje.

Del tega časa je zajela tudi razstava v Mestni galeriji. Prvič pa so se pojavila tudi olja, v katerih je bilo mogoče in povsem jasno razpoznati Jakijevo roko, toda ne več toliko njegovega vznemirljivega, barvnega uživaštva, ki je prej brezobzirno podiralo konvencijo in predpisane zakonitosti. Da, celotna kompozicija je umirjena, skoraj statična za Jakija, očiščena nepotrebne risbe. V tem očiščenju ni slutiti neke pasivnosti, temveč nasprotno — sproščenost in intenzivno prevlado surrealističnega momenta, edinega potencialnega vodnika v nadaljnjem Jakijevem delu.

Tisnikarjevo slikarstvo pa močneje pogojuje ekspresionistični izraz, prisoten tako v (primitivnih) anatomskih deformacijah človeških bitij kot tudi v celotnem duhu, ki veje iz njegove »prosekture«. Stilna uravnoteženost je vsekakor ena od odlik Tisnikarjevega dela; bogata motivika, ki je danes že prešla ozke meje »prosekture«, pa ji daje trdnost in možnosti za nadaljnji razvoj. Kajti kot se je Tisnikar nekoč samo predajal razpoloženju, predvsem anonimnemu, kot so lahko anonimni kadavri z vsem animaličnim svetom, ki ga je medicina podvrгла poskusom v boju za ohranjanje življenja, ko je torej nekoč slikar stal dogajanju ob strani kot *neprizadeti* kronist, tako nastopa danes v drugačni vlogi. V vlogi, ki je izrazito aktivna, izpovedujoča, saj postavlja slikar povsem vsakdanje dogodke v človeškem življenju (poroka, ljubezen, rojstvo) na isti groteskni imenovalec s poudarjenim tragičnim, pesimističnim momentom — kot da bi se ves življenjski tok dogajal v veliki (anatomski) delavnici, kjer je po brezuspešnem, trpnem procesu mogoče edini pobeg — v smrt. Druga Tisnikarjeva odlika v novih delih (v tem smislu) pa je uspešna likovna obdelava vsebinsko obsežne, skoraj literarne fabule.

Aleksander Bassin

KOMENTARJI IN GLOSE

KAJ POMENI VSTOP V GATT? Naša država je že od petindvajsetega avgusta polnopravna članica Splošnega sporazuma o carinah in trgovini (GATT — General Agreement on Tariffs and Trade) toda zdi se, da v zagonu k življenjski ravni, ki naj ustreza današnjim 550 dolarjem jugoslovanskega in približno 900 dolarjem slovenskega letnega narodnega dohodka, zanimanje javnosti za praktične posledice tega dejanja pri tako vsakdanjih rečeh, kakor so danes nakupi uvoženih avtomobilov, pralnih strojev ali malih kmetijskih strojev, še narašča.

Navzlic precejšnjemu obilju informacij o GATT in jugoslovanskem pristopu v dnevnem tisku kaže, da obstaja še mnogo nesporazumov. Stik med članstvom Jugoslavije v GATT in neposrednimi carinskimi datjavami za uvozno blago ni tako trgovsko neposreden, kakor bi se utegnilo zdeti na prvi pogled.

Predvsem je treba zato, da bi to pojasnili vsaj v najbolj splošnih obrisih, odgovoriti najprej na vprašanje, kaj sploh je GATT. Med današnjimi mednarodnimi organizacijami je GATT pravzaprav edinstven primer. GATT

namreč hkrati je in ni organizacija v institucionalnem smislu. Njegovo poglavitno nalogo dovolj jasno označuje že ime: to je sporazum, ki naj prispeva k temu, da se bodo znižale ovire, ki so napoti prostemu pretoku blaga v mednarodni trgovini. Sklenjen je bil kmalu po koncu druge svetovne vojne z namenom, da naj bi po načelih mednarodnega trgovinskega liberalizma pomagal pri obnovi razdejane Evrope. Z mednarodnim valutnim skladom in mednarodno banko za obnovo in razvoj naj bi bil valutno-investicijsko-trgovinska »sveta trojica« mednarodnih ekonomskih instrumentov. Tako je bil sprva prirejen le potrebam visoko razvitih industrializiranih dežel s svetovnega Severozahoda. V letih, ko se je pričelo vprašanje razvitih in nerazvitih vse bolj prebijati v ospredje, ni bilo malo kritikov, ki so mu nadevali ime »trgovinski klub bogatih«. Vzdevek je slonel na splošni podmeni, po kateri si liberalno svetovno trgovino lahko privoščijo pač samo tisti, ki so že dovolj močni, da jim to bolj koristi kakor škoduje. Pred nekaj leti, najbolj očitno pred prvo svetovno konferenco o trgovini in razvoju, ki je bila spomladi 1964 v Ženevi, so najbolj prizadeti iz vrst nerazvitih in predstavniki vzhodnoevropskih socialističnih dežel sprožili celo akcijo, ki naj bi namesto GATT ustanovila novo mednarodno trgovinsko organizacijo. Ta naj bi bolj upoštevala potrebe in interese razvijajočih se držav. Vzdržljivost GATT je treba najbrž pripisati predvsem temu, da se je njegovo članstvo precej razširilo z vrsto razvijajočih se dežel in da so se tudi njegova določila spremenila njim v prid.

Kaj je pravzaprav temeljno načelo GATT? V najpreprostejšem smislu bi ga lahko opredelili približno takole: ustvarjati v mednarodni blagovni menjavi take razmere, ki dopuščajo čim bolj prost in čim manj diskriminiran pretok blaga iz dežele v deželo. Že s tem je GATT sporazum in organizacija, ki je usmerjena k svetovnemu gospodarskemu povezovanju in k pretvarjanju relativno zaprtih nacionalnih enot v bolj združen gospodarski prostor, kar bi moralo samo po sebi odpirati možnosti za urnejši razvoj vsega sveta. Seveda postane ob natančnejšem pregledu njegovih določil in uveljavljene prakse jasno, da zadošča tej načelni nalogi šele delno, a se navzlic temu spreminja v zeleno smer.

Obsežni in tudi pravniško zapleteni tekst GATT obsega štiri poglavitne dele, vrsto aneksov in razne dodatne resolucije in sklepe, ki so nastajali v preteklih dveh desetletjih. Temeljni principi pa so ostali isti in bi jih lahko izrazili približno takole.

Vse članice GATT smejo štiti domače gospodarstvo pred tujim uvozom le s carinami, ki so za vse enake. To se pravi, da članstvo v GATT prepoveduje enostransko uveljavljati kontigente, ki količinsko omenjujejo uvoz, enostranske valutne ukrepe (devalvacije, revalvacije), ki bi prizadeli tuji uvoz, pa še vrsto drugih zaščitnih instrumentov, ki v tej ali oni obliki uveljavljajo diskriminacijo zoper tuje blago.

Verjetno najpomembnejše določilo, ki velja v GATT, je znana »klavzula največje ugodnosti«. Ta klavzula določa, da mora sleherni članica GATT, ki dá drugi članici določeno trgovinsko ugodnost, dati prav tako ugodnost hkrati tudi vsem ostalim članicam GATT. To se pravi, da Jugoslavija na primer ne more cariniti (primer je izmišljen) italijanskih avtomobilov za 11 odstotkov, zahodnonemških ali francoskih pa za 15 odstotkov, marveč da morajo veljati za vse članice enako visoke carine. To pravilo ne zajema edino carinskih unij med posameznimi članicami, ki jih GATT priznava (npr. Evropska gospo-

darska skupnost ali Commonwealth). ZR Nemčija lahko dovoli dotok francoske pšenice na svoj trg brez carin, nima pa zato obveznosti, da bi morala dovoliti tudi brezcarinski dotok jugoslovanske pšenice, ker Jugoslavija ni član EGS. Nekaj podobnega velja tudi za trgovino v okviru Commonwealtha. Britanija daje kmetijskemu uvozu iz manj razvitih članic Commonwealtha visoke preferencialne, pa ji zato ni treba dajati enakih preferencialov vsem članicam GATT, tudi tistim, ki niso hkrati včlanjene v Commonwealth. To se pravi, da članstvo v GATT ne odpravlja avtomatično diskriminacije nasproti tretjim partnerjem, ki jih uveljavljajo zaprte regionalne trgovinske cone ali carinske unije. Pač pa velja »klavzula največje ugodnosti« za medsebojno trgovino vseh članic GATT, ki menjavajo blago čez meje notranjih carinskih unij in mimo njih. Če na primer ZDA dajo neko ugodnost določenemu indijskemu blagu, morajo priznati enako ugodnost tudi jugoslovanskemu blagu iste vrste.

Letos je obveljalo še eno načelo GATT, slovito »četrto poglavje« sporazuma, ki daje precej bistvene olajšave deželam v razvoju. To poglavje določa, da deželam, ki jih GATT šteje med razvijajoče se ekonomije, ni treba dajati visoko razvitim deželam recipročnih ugodnosti v medsebojni trgovini. Praktično to pomeni, da lahko razvijajoče se dežele — in mednje šteje GATT za zdaj tudi še Jugoslavijo — zaščitijo določene panoge svojega gospodarstva z višjimi carinami kot pa so tiste, ki ščitijo iste gospodarske panoge v visoko razvitih partnerkah. Praktično bi to pomenilo, da bi v primeru, ko bi Jugoslavija in Francija trgovali z avtomobili, Jugoslavija lahko carinila francoske avtomobile na svojem trgu bolj kakor pa Francija jugoslovanske na svojem. Primer je izmišljen in postavljen v dokaj drastični obliki, a princip je s tem ilustriran. Razen tega predvideva to četrto poglavje med drugim tudi to, da naj dajejo visoko razvite članice GATT »visoko prioriteto« odpravljanju ovir, ki so napoti izvozu iz nerazvitih, zlasti še pri tistih vrstah blaga, ki so za razvojno strategijo slednjih izredno pomembne. Določila četrtega poglavja zadevajo predvsem primarne vrste blaga, ki pomenijo včasih skoraj edini izvozni dohodek nerazvitih. Z vsemi temi določili je GATT precej podprl težnje in interese razvijajočih se dežel ter tako tudi občutno odprl vrata, skozi katera se mu bo lahko pridružila še marsikatera razvijajoča se dežela.

Posebno zanimivo poglavje v poslovanju GATT in pri uresničevanju njegovih načel pomenijo pogajanja v okviru tako imenovane Kennedyjeve runde. Zamisel je sprožil pokojni ameriški predsednik pred tremi leti in pol. Po njej naj bi se sporazumeli, da bi v petih letih po sporazumu znižali povprečne carine v trgovini med severno Ameriko in zahodno Evropo za polovico. Pozneje, ko je ideja prešla na teren praktičnih pogajanj, so jo zaradi vrste težav precej obsekali: carine naj bi se po tistem, kar pričakujejo realisti iz mednarodnih gospodarskih krogov, danes znižale samo za 25 do 50 odstotkov, pa še to samo za industrijsko blago, medtem ko bi se kmetijske carine zmanjšale komaj za kako desetino. Toda hkrati se je proces po drugi plati razširil; medtem ko naj bi po prvotni ideji znižanje zajelo le ZDA in visoko razvite zahodnoevropske države, so se v pogajanja pozneje vključile tudi druge članice GATT in sodeluje zdaj tudi Jugoslavija. Kaže, da bodo neke sredi prihodnjega leta mara-

tonska pogajanja, ki potekajo v organizacijskem okviru ženevskega centra GATT, dosegla konec prve etape — zakaj že zdaj je jasno, da se proces s tem najbrž ne bo ustavil.

S tem se že zastavlja vprašanje, kakšno »bilanco« si lahko Jugoslavija obeta od vstopa v GATT.

Predvsem kaže, da je razvoj dogodkov v jugoslovanskem gospodarstvu ustrezal razvoju dogodkov v GATT. Linijo zblíževanja bi verjetno lahko začeli zasledovati že v letu 1950, ko je zakon o delavskih svetih ustvaril prvi mejnik na poti od administrativno-planskega k plansko-tržnemu sistemu, od centralističnega k policentrističnemu gospodarskemu odločanju. Tak razvoj je potekal v nenehni sintezi z naraščanjem našega družbenega proizvoda in narodnega dohodka ter s krepitvijo jugoslovanskega ekonomskega potenciala. Narava GATT pa se je hkrati vse bolj premikala od »kluba bogatih« k mednarodni organizaciji, ki skuša vse bolj inkorporirati tudi interese revnejših.

Dejansko je začela Jugoslavija sodelovati z GATT v letu 1959, ko je postala pridružena članica te organizacije. Reforma v letu 1961 je uveljavila pri nas carinski sistem in je GATT leto dni pozneje ugotovil, da se naš zunanjetrgovinski režim ujema z njegovimi načeli in pogoji. Tedaj je Jugoslavija prešla iz pridruženega v začasno članstvo. »Začasno« predvsem zato, ker naše carinske tarife še niso imele dolgoročne narave in je bila mera zaščite še vedno previsoka za razmere, ki so veljale v GATT. Lanska gospodarska reforma pa je znižala jugoslovansko carinsko povprečje s 23,29 odstotkov na 11,7 odstotkov ter hkrati diferencirala štiri različne skupine blaga: surovine z nizko carinsko zaščito, reprodukcijski material s srednjo zaščito ter sektor opreme in sektor blaga za osebno potrošnjo z visoko carinsko zaščito. Hkrati je reforma ukinila izvozne premije. S tem je bilo pogojem za popolno članstvo v GATT zadoščeno.

»Bilanco« vstopa bi lahko v zelo preprosti obliki opredelili približno takole.

Priključitev k sporazumu o carinah in trgovini zagotavlja našemu gospodarstvu dolgoročne in stabilne trgovinske pogoje z 68 državami. Med temi so skoraj vse visoko razvite države Zahoda in važnejše razvijajoče se dežele. Hkrati je Jugoslavija zagotovila tako stabilne trgovinske pogoje tudi vsem tem partnerjem. Drugače povedano, s tem dejanjem se jugoslovansko gospodarstvo tudi institucionalno vključuje v pravno reguliran krog mednarodne trgovine in si tako pomaga prebijati se više na lestvico svojega razvoja.

Jugoslavijo članstvo v GATT obvezuje, da bo spoštovala nediskriminacijska načela v mednarodni trgovini, da se bo dosledno odpovedovala diferenciranim valutnim tečajem in drugim administrativno-trgovskim tvorbam podobne vrste. To pomeni, da zdaj obstaja tudi mednarodno priznana in uveljavljena zavora, ki bo pomagala preprečevati, da bi se v primeru »mladostnih skušnjav« še kdaj skušali zateči k bistveno neekonomski zaščiti panog ali podjetij z nizko storilnostjo. Skratka, za težnjo k visoki storilnosti smo sprejeli tudi mednarodne obveznosti, hkrati pa svojemu lastnemu gospodarstvu precej onemogočili nastopati na tujih trgih z neobjavljeno konkurenco in pretiranimi dumpingi.

Razen tega bodo morala biti razveljavljena diskriminacijska določila iz dvostranskih sporazumov z nekaterimi državami, ki so omejevala prosto trgo-

vino, določala preferencialne pogoje, dopuščala nižje cene in uvajala posebne zaščitne klavzule.

Sleherno spremembo v carinskih postavkah, ki bi zajemala pomembnejše skupine blaga, bo Jugoslavija morala vnaprej predložiti v razpravo v GATT. Med pogajanji o vstopu v GATT je bilo 197 carinskih pozicij za najvažnejše vrste blaga »konsolidiranih« — to se pravi za daljše obdobje utrjenih na enakem nivoju. Ta skupina zajema predvsem reprodukcijski material in nekaj opreme. Niso pa še konsolidirane carine za precej vrst blaga, ki jih pri nas še ne proizvajamo dolgo, ker ni bilo mogoče oceniti, do kolikšne mere jih nova carinska tarifa ščiti in koliko ne. Zanimivo je, da je med predstavniki 21 držav, ki so v pogajanjih z Jugoslavijo zastopali GATT, prevladovalo mnenje, da sedanja carinska tarifa »razsodno« ščiti naš gospodarski razvoj. To navsezadnje niti ni čudno: povprečna gladina naših carin je med najnižjimi na svetu.

Ob zaključku naj omenimo še tole: avtomobili, pralni stroji in podobne vrste uvoznega blaga se med pogajanji o vstopu Jugoslavije v GATT po izjavah naših delegatov niso znašli med postavkami, ob katerih bi se morala stališča zblíževati...

Dušan Dolinar

OB 33. BENEŠKEM BIENALU LIKOVNE UMETNOSTI. Naj izzvene te besede ob svetovni likovni prireditvi — mednarodni razstavi kiparstva in slikarstva, ki jo ta čas že zapirajo, še tako osebno, se mi zdi, da so v konstelaciji okrog razvoja našega likovnega izraza (in vsega, kar ga oziroma naj bi ga spremljalo), bolj potrebne in smiselne, kot pa analiza številnih novih pojavov na tej prireditvi, ki jih, žal, tokrat (kot običajno) ne pušča v nemar samo naša kritika, temveč jim ne sledi več tudi naš likovni izraz.

Če je bil najprej prvi, postaja sedaj tudi drugi pojav simptomatičen za stanje v naši likovni umetnosti. Večer je kmalu po uvodni otvoritvi bienala (meseca junija) priobčil zelo splošen pogovor s komisarjem jugoslovanskega paviljona, Zoranom Kržišnikom, medtem ko je avgusta prinesel dnevnik Delo prispevke Bogdana Pogačnika, v njem pa so povsem vidne posledice *zahtevane* obravnavanja likovnih pojavov, ki ne more peljati dlje kot do deskriptivnosti, četudi je občutiti željo, da bi jo presegali. Sicer pa naš dnevni tisk ni posvetil nobene pozornosti tej vsekakor veliki (če ne vsaj drugi po velikosti) prireditvi v Evropi. Specializirani revijalni tisk v Sloveniji je seveda v toliki zamudi, da vsaj aktualen ne more biti več. Pač pa so se na otvoritvi in celo nekaj dni prej v Benetkah na primer mudili kustosi in publicisti iz Beograda (naj bom konkreten, ker vem vsaj za dva: kustos beograjskega Muzeja sodobne umetnosti, Irina Subotić, in najstarejši (!) srbski kritik dr. Pavle Vasić); skoraj takoj za tem je izšel v Politiki članek o prvih vtisih o bienalu, potem v Borbi in tako dalje. (Naj bom še malo bolj ciničen do slovenskih uredništev: v beograjskem časopisju je torej več in bolj aktualnega poročanja o likovnih prireditvah, ki so tako rekoč pred nosom in absolutno važne za razvoj svetovnega likovnega izraza, manj pa je »specializiranih« poročil o vsakovrstnih filmskih festivalih tja do Mehike, o katerih je mogoče kljub posebej poslanim poročevalcem zvedeti predvsem za vsebino filmov in morebitno udeležbo znanih filmskih zvezd, nikoli pa kritičnih, recimo tudi zelo osebnih ocen.) Seveda pa je vzrok tako aktualnemu in tudi kritičnemu poročanju celotna konstelacija